

JINA.....NAMBARI.....SAHIHI.....

TAREHE.....

102/2

KISWAHILI

KARATASI YA 2

LUGHA.

MUDA: Saa 2 ½

SEPTEMBER 2022

MTIHANI WA TATHMINI YA PAMOJA YA MECS.**Maagizo**

- a) Andika jina lako na nambari yako ya mtihani katika nafasi ulizoachiwa hapo juu.
- b) Tia sahihi yako kisha uandike tarehe ya mtihani katika nafasi ulizoachiwa hapo juu.
- c) Jibu maswali yote.
- d) Majibu yote yaandikwe katika nafasi ulizoachiwa katika kijitabu hiki cha maswali.
- e) Usitoe ukurasa wowote kutoka kwenye kijitabu hiki.
- f) Karatasi hii ina kurasa **12** zilizochapishwa.
- g) Watahiniwa ni lazima wahakikishe kuwa kurasa zote za karatasi hii zimepigwa chapa sawasawa na kuwa maswali yote yamo.

Kwa matumizi ya mtihani pekee

Swali	Upeo	Alama
1	15	
2	15	
3	40	
4	10	
Jumla	80	

1. UFAHAMU

Soma taarifa ifuatayo kasha ujibu maswali yanayofuata

Tumeshuhudia baadhi ya ndugu wa familia moja wakiishi bila maelewano na wakati mwingine kukata kabisa kabisa mawasiliano. Hivi leo kuna familia ambazo haziwezi kuketi pamoja na kumaliza matatizo yao, na badala yake huchukua njia za vita ugomvi na hata pengine mauaji kama suluhisho la migogoro yao.

Kawaida maisha sio mstari mnyoofu. Kuna milima, mabonde, kona na hata mashimo. Ndiposa migogoro ni sehemu ya maisha yetu! Mara nyingi **haiepukiki**, isipokuwa kuipitia na kupata suluhisho. Ipo migogoro baina ya ndugu ambayo huleta kutoelewana, kukosesha amani na hata pengine kupoteza kabisa mahusiano. Ni wazi kuwa mahali popote wanapoishi watu au kufanya kazi pamoja, hapakosekani migogoro kwani hata vikombe vinapokuwa kabatini, havikosi kugongana.

Ukweli ni kwamba sote tunazaliwa na tabia tofauti, uwezo tofauti wa kuvumilia na hata kuamua kutenda. Katika mazingira yoyote ya kutoelewana, kiasi kikubwa cha busara, upendo, amani na imani huhitajika ili kuiondoa migogoro hiyo. Isipotafutiwa suluhisho ama utatuzi wake ukatendeka kwa jazba na chuki, migogoro ya ndugu katika familia hukua na kuzaa madhara makubwa.

Kuanzia utotoni au hadi uzimani, kunaweza kuwa na sababu nyingi ambazo huweza kupelekea kuleta tofauti baina ya ndugu. Kwa ujumla, ndugu ni watu unaowaamini, ambao hawatakupa kisogo. Walakini, hii sio wakati wote. Kwa bahati mbaya ukweli umetuonyesha kuwa kuna uhusiano wa kindugu ambao huisha vibaya. Sababu kubwa zikiwa ni mazingira ambayo ndugu wameishi ambayo wakati mwingine kuna upendeleo wa mzazi kwa mtoto au watoto fulani na kuwafanya wengine wahisi wivu, kutopendwa na kutengwa.

Zipo sababu za kiuchumi ambapo ndugu wengine katika familia wanafanikiwa zaidi kuliko wengine na kuwa na maisha bora zaidi kuliko wengine. Hali hii pia inaweza kuleta mfarakano kwa wale ambao hali zao ni tofauti na wengine, hasa iwapo hakukuwa na mazingira ya utangamano katika familia tangu awali.

Ndugu wa familia moja huzaliwa wakiwa na tabia tofauti. Kila mshiriki wa familia ana **haiba** na mtazamo wake tofauti katika masuala mbalimbali. Wengine hukasirika mara kwa mara, wengine ni wakimya sana, wapo walio wakorofi na wengine wanaopenda amani, hivyo jambo hili ni muhimu mno kulielewa mara inapotokea migogoro ili kutamua namna ya kupata suluhisho.

Jambo la kusikitisha zaidi ni kwamba migogoro hii wakati mwingine hupelekea kuvuruga mwelekeo wa maisha ya watoto hasa wakati wa ukuaji, kwani kulingana na tofauti zao, wapo wale wanaoamua kuondoka nyumbani wakiwa bado na umri mdogo na kuhamia mitaani.

Pamoja na migogoro kuwepo katika familia zetu ni vyema wazazi ama walezi waelewe tofauti za kifamilia zinavyoweza kuchangia mfarakano baina ya ndugu wa familia moja. Kwamba mzazi ama mlezi anapompendelea mtoto mmoja na kutokuwa karibu na mwingine, anatengeneza mazingira ya tofauti baina ya watoto wake. Ni vyema kuweka uwiano sawa baina ya watoto na familia ili kuweza kupunguza tofauti zinazoweza kujitokeza.

Maswali

a) Onyesha athari **tatu** za migogoro miongoni mwa ndugu katika familia. (alama3)

.....
.....
.....
.....

b) Eleza mambo **matano** yanayochangia kuwepo kwa watoto wanaorandaranda mitaani kwa kurejelea kifungu. (alama5)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

c) Malezi yanachangia migororo baina ya ndugu. Thibitisha kwa kurejelea kifungu. (alama1)

.....
.....
.....
.....

d) Taja na ueleze mbinu **nne** za kimtindo zilizotumika katika kifungu.

(alama4)

.....

.....

.....

.....

.....

e) Andika visawe vya maneno yafuatayo kama yalivyotumika katika kifungu.

(alama2)

i) haiepukiki -

.....

ii) haiba –

.....

2. UFUPISHO

(ALAMA 15)

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali.

Serikali kupitia Wizara ya Elimu imetoa mwongozo wa karo ambao unastahili kuzingatiwa katika shule za upili kufuatia hatua ya shule mbalimbali kuongeza karo kwa viwango mbalimbali. Hatua hiyo inadhamiriwa kumkinga mzazi dhidi ya kunyanyaswa kifedha na walimu hasa ikizingatiwa kuwa gharama ya maisha imepanda mara dufu.

Hata hivyo, ingekuwa bora ikiwa serikali ingefanya maamuzi kwa ushirikiano na walimu wakuu maana kwa hakika suala la karo linahusu matumizi ya fedha ambayo pia huja na gharama zake. Gharama hii inatokana na ununuzi wa vitabu vya kiada na vya mazoezi, karatasi za uchapishaji mitihani, kwa kuwa wanafunzi sharti wasome na waandike.

Vilevile, gharama hii inatokana na ununuzi wa kemikali za kutumiwa katika maabara. Aidha kuna gharama ya kuendesha michezo na tamasha za muziki na drama. Wanafunzi wa shule za malazi hula na kulala na kwa sababu hiyo maamuzi ya kifedha lazima yafanywe.

Jambo ambalo linastahili kuangaliwa kwa makini ni viwango vya kupanda kwa gharama ya maisha. Lazima tujiulize gharama hiyo imepanda kwa kiasi gani na wapi? Kwa kweli haiwezekani kununua kilo moja ya mahindi kwa bei hiyo hiyo Kitale, Mombasa na Turkana. Vile

vile ni muhimu kujiuliza ikiwa shule husika ni ya mashambani au ya mjini? Kwa hivyo sharti la kifedha ni muhimu katika kuamua karo ya shule na maeneo mbalimbali nchini.

Pili, hebu tuangalie ikiwa shule inayohusika ni ya kiwango cha kaunti ndogo, kaunti au cha kitaifa. Hili ni muhimu kwa kuwa hali ya masomo katika shule hizo hutofautiana. Tofauti kuu hutokana na miundomisingi na programu za masomo zinazoendeshwa.

Kwa mfano, programu za kitahini, kompyuta na zinazohusu ziara huhitaji fedha nyingi. Shule ambayo ina masomo kama vile muziki, sanaa na sayansikimu sharti zitoze karo ya juu kwa kuwa masomo hayo huandamana na gharama ya kununua vyombo na vyakula?

Sasa mbona fedha za ziada? Wanaotetea kupunguzwa kwa karo wanapunguza mchango wa motisha katika ufanifu wa masomo. Ndio, baadhi ya shule hutoza karo ya juu ili kuwamotisha walimu kwa vyakula na kwa zawadi ili kuwastahi wanapopata matokeo mema. Hali hiyo huwafanya kujikakamua kazini na kutoa huduma ya hali ya juu.

Fedha za ziada vile vile, hutumiwa kuwaajiri walimu wa ziada ikizingatiwa kuwa serikali haijawaajiri walimu wa kutosha. Pia katika baadhi ya shule, wanafunzi huandaliwa vyakula shesheli tofauti na mseto wa maharagwe na mahindi almarufu _ 'maram' uliozoeleka katika shule nyingi. Ikumbukwe kuwa lishe bora ni mojawapo ya haki za kimsingi kwa watoto ambayo sharti iheshimiwe.

Kwa marefu na mafupi yake, serikali haipaswi kuweka viwango sawa vya karo kwa kila shule kwa maana hilo huenda likazua mgogoro wa kiutawala katika shule nyingi. Shinikizo za kupunguzwa kwa karo inayotozwa hasa katika shule za upili zinafaa kutetewa kimantiki wala si kihisia.

Mambo huenda yangukuwa tofauti ikiwa serikali ingewajibika kwa upande wake kwa kuwaajiri walimu wa kutosha, kuwaongeza walimu mshahara na kuwatambua kwa zawadi wanapofanya kazi nzuri na kuwapandisha vyeo. Hata hivyo, mgala muue na haki umpe; hatua kali zinapaswa kuchukuliwa dhidi ya walimu wanaowatoza wazazi karo ya juu kupindukia ili kuendeleza maslahi yao ya kibinafsi.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(b) Fupisha aya tatu za mwisho.(maneno 40 – 45) (alama 7, 1 ya mtiririko)

Matayarisho

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Jibu

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. MATUMIZI YA LUGHA.

(ALAMA 40)

a) Andika neno lenye kikwamizo sighthuna cha ufizi, irabu ya mbele wastani, nazali ya midomo na irabu ya chini kati. (alama2)

.....

.....

.....

b) Eleza muundo wa silabi katika neno mbilikimo. (alama2)

.....

.....

.....

c) Tambua hali katika sentensi ifuatayo.
Vyungu vya aina hii vyafinyangwa na huyu. (alama1)

.....

.....

d) Tunga sentensi zifuatazo. (alama2)

i) Arifu

.....

ii) Rai.

.....

e) Tunga sentensi moja yenye kiwakilishi cha A-unganifu, kitenzi kishirikishi kipungufu na kijalizo. (alama2)

.....

.....

.....

f) Andika sentensi ifuatayo katika hali ya udogo. (alama2)

Mbuzi wake amekata kamba akaingia shambani na kula mahindi.

.....
.....
.....

g) Andika katika usemi wa taarifa (alama2)

“Wanasiasa hawa wenu wakipigana hivi wataharibu nchi” Rais alisema

.....
.....
.....

h) Changanua sentensi kwa jedwali. (alama4)

Jirani aliyenisaidia juzi ataondoka mwakani.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

i) Onyesha yambwa katika sentensi ifuatayo. (alama 3)

Alawi alifumiwa mkeka mzuri na shangaziye kwa miyaa.

.....
.....
.....
.....

j) Eleza tofauti ya kisarufi ya maneno yaliyopigiwa mstari. (alama 2)

i) Duka la mwalimu limechomeka.

.....
.....

ii) Duka la mwalimu limechomeka,

.....

k) Tunga sentensi kuonyesha wakati ujao ,hali ya mazoea. (alama 2)

.....
.....
.....

l) Tumia neno pongezi katika sentensi kama

(alama 2)

i) Nomino

.....
.....

ii) Kihishi

.....
.....

m) Eleza matumizi ya „na“ katika sentensi ifuatayo.

(alama 3)

Ridhaa na Mwangeka walikuwa wameketi karibu na jumba la kifahari walipoitwa na Apondi.

.....
.....
.....

n) Andika sentensi zifuatazo upya kulingana na maagizo.

i) Mwana mwadilifu huwaletea wazaziwe fahari.

(Badilisha neno lilopigiwa mstari kuwa nomino.)

.....
.....

ii) Nyota wengi waliipamba anga usiku huo.

(Tumia nomino ya jamii badala ya maneno yaliyopigiwa mstari.)

.....
.....

iii) Makokha ni mkakamavu. Onyango ni mkakamavu pia.

(Uganisha iwe sentensi moja yenye kihusishi cha kulinganisha.)

.....
.....

iv) ‘Kibali, nionyeshe ulipoandika zoezi hilo.’ Mwalimu alisema.

(Tumia kiwakilishi nafsi badala ya nomino pekee.)

.....
.....

o) KSwaa kutunga sentensi, onyesha ngeli mbili za neno ‘**upwa**’

(alama 2)

.....
.....

p) Andika maana mbili zinazojitokeza katika sentensi hii. (alama 2)

Selume alimsimulia Ridhaa kisa chake.

(q) Tunga sentensi moja kubainisha maana mbili za neno : (alama 2)
kina

(r) Rubani ni kwa ndege,.....ni kwa meli nani kwa matwana. (alama 2)

4. ISIMU JAMII (ALAMA 10)

Wewe ni mtaalamu wa maswala ya usalama. Umepewa fursa kuhutubia warsha inayojumuisha maafisa wa usalama kutoka katika vikosi mbalimbali kuhusu jukumu lao katika kudumisha usalama,amani na maridhiano nchini.

(a) Taja sajili ambayo utatumia kisha ueleze sababu ya jibu lako. (alama2)

(b) Andika huku ukifafanua vipengele vinane vya kimtindo utakavyotumia kufanikisha mazungumzo yako. (alama 8)

